

Универзитет у Београду, Филозофски факултет –
Одељење за историју уметности, Београд;
Музеј града Београда, Београд

DOI 10.5937/kultura1962343P
УДК 069.5:75.052(497.11)
316.72(=161.1)(497.11)
314.151.3(=161.1)(497.11)
оригиналан научни рад

СОБА У РУСКОМ СТИЛУ

УТИЦАЈ КУЛТУРЕ РУСКИХ ЕМИГРАНАТА НА ПОЧЕТКЕ ФОРМИРАЊА ЗБИРКЕ ИКОНА СЕКУЛИЋ

Сажетак: Овај рад је замисљен као покушај да се сагледа утицај руских емиграната као добрих познаваоца антиквитета на формирање Збирке икона Секулић. Збирка икона Секулић представља једну од најзначајнијих београдских колекција икона. Иконе и друге уметничке предмете прикупљали су архитекта Милан Секулић и његова супруга Пава пуних 40 година. Колекционарство је један феномен који се такође знатно развијао под утицајем руских емиграната, међутим том појавом се на овом простору мање бавило. Анализом до сада непубликоване грађе из документације Збирке за ликовну и музичку уметност до 1950. године из Музеја града Београда тежиће се расветљавању уписа руских емиграната на обликовање јавног и приватног укуса у култури међуратног периода у Југославији, што је имало одјека на опремање и презентацију колекције у породичном дому Секулићевих. Соба у руском стилу, уређена у духу традиционалних руских ентеријера, у којој се налазе махом руске иконе, репрезентативан је пример таквих утицаја.

Кључне речи: руски емигранти, међуратни период у Југославији, збирка икона Секулић, колекција, руске иконе

Формирање Збирке икона Секулић, једне од најдрагоценијих колекција икона у Београду и Србији¹ пресудно су одредила

¹ Збирка икона Секулић, са укупно 165 икона, једна је од највећих колекција ових уметнина у Србији. По жељи легатора, брачног пара Милана и Паве Секулић, збирка је завештана граду Београду 1970. године. У

два фактора – утицај руске културе и трагање за особеношћу националне културе. Разлоге за то треба тражити у општој културној клими која је владала у Београду у периоду између два светска рата, када почиње формирање ове збирке. Након завршеног Првог светског рата Београд је постао престоница нове, велике државе. Београдска културна сцена постаје све богатија бројним модернистичким и авангардним покретима и правцима, који све више хватају корак са савременим европским токовима у култури и уметности. Међутим, паралелно са новим модернистичким и авангардним тежњама, у Европи се у ово време појавило и велико интересовање за средњовековно наслеђе и нарочито за византијску културу и уметност.² Византологија као наука доживљава свој снажан узлет у Европи. Српска византологија пратила је овај тренд. Средином треће деценије (1927) одржан је Други светски конгрес византолога у Београду. Једном речју, српска култура видела је у таквој клими шансу да се свету представи са својом средњовековном уметношћу и традицијом. Додатни импулс таквим тежњама, у периоду између два рата српској култури стигао је из Русије.³ Након Октобарске револуције, велики број припадника некадашње руске елите расуо се по читавој Европи и Америци. Један део дошао је и у Краљевину Југославију. Утицај ових *Белих Руса* на југословенску, али пре свега српску културу био је од изузетног значаја, и о њему је писано много. Музика, позоришни живот, а нарочито архитектура Београда и Србије,⁴ знатно су убрзали свој развој захваљујући руским придошлицама. У знатној мери подстакли су у Србији и интересовање за проучавање и „обнову” националне прошлости, а по доласку у Београд Георгија Острогорског српска византологија се поставила

састав Музеја града Београда ушла је 1981. године. Видети: Мијајловић, М. (2002–2003) Историјат и структура Музеја града Београда (2), *Годишњак града Београда*, бр. 49–50, Београд: Музеј града Београда, стр. 407.

- 2 Борозан, И. Уметничка прерада средњовековне историје и репрезентативна култура српске / југословенске монархије у првој половини XX века, у: *Замисање прошлости и рецепција средњег века у српској уметности 18–21. века. Византијско наслеђе у српској уметности III*, уредили: Мереник, Ј., Симић, В. и Борозан, И. (2016), Београд: Службени гласник, стр. 119–133.
- 3 „О конструкцији српског идентитета која се вишеstrуко ostvarivala преко Russia...”, опширније у: Ignjatović, A. Razlika u funkciji sličnosti: arhitektura ruskih emigranata u Srbiji između dva svetska rata i konstrukcija srpskog nacionalnog identiteta, у: *Tokovi istorije* 1, str. 63–75.
- 4 Кадивјевић, А. (2002–2003) Улога руских емиграната у београдској архитектури између два светска рата, *Годишњак града Београда*, бр. 49–50, Београд: Музеј града Београда, стр. 131–142.

као једна од водећих у Европи.⁵ Као добри познаваоци старина, старих стилова у архитектури, а уједно свесни „модернистичког“ потенцијала средњовековног наслеђа, руски емигранти су допринели формирању јавног, али и приватног укуса у југословенској држави. Својом активном излагачком делатношћу⁶ и опсежном градитељском праксом, пласирали су руску уметност у Југославији, а истовремено допринели да се у свету уметности ново формира кроз обнову старог. Трагове тих тежњи, уочљивих превасходно у архитектури и другим видовима уметничког стваралаштва, могуће је пратити и у колекционарској пракси.

Слика 1 Ентеријер Збирке икона Секулић,
руска соба (Музеј града Београда)

Кроз читаву историју европске културе јавни укус преливао се у приватни и творио од грађанског дома и интимног света колекционара огледало општих друштвених кретања. Приватна збирка је са једне стране симбол породичног угледа и богатства, личног сензибилитета њеног творца, али са друге пружа увид и у шире културне и уметничке токове епохе. Одличан пример за то је колекција брачног пара Секулић, који је своје занимање и процес трагања за националним изразом спровео преко руских узора (слика 1). Архитекта Милан и његова супруга Пава Секулић првобитно су се определили да попут других београдских колекционара свога времена, међу којима је најчувенији Павле Бељански,⁷ омаж националној култури дају прикупљањем дела савремених српских и југословенских сликара. Међутим, убрзо су своја

5 Радић, Р. Георгије Острогорски и српска византологија, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 147–153.

6 Кадијевић, А. Изложбе руских архитеката у Београду између два светска рата, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 293–301.

7 Dautović, V. Svet ličnih predmeta i privatni prostor Pavla Beljanskog, u: *Memorijal Pavla Beljanskog*, priredila Jovanov, J. (2013), Novi Sad: Spomen-zbirka Pavla Beljanskog, str. 91–113.

интересовања преоријентисали на иконе и то на почетку руске. Не само у нашој земљи већ и у читавој Европи руске иконе су у то време уживале огромну популарност.⁸ Један од првих западноевропских сликара који је препознао лепоту руског иконописа био је Анри Матис (Henri Matisse). Када се 1911. године нашао у Москви, упознао се са различитим збиркама икона, а нарочито су га задивиле новгородске иконе о којима је рекао следеће: „Ово је истинска народна уметност. Овде је праизвор уметничких трагања. Савремени уметник мора своје надахнуће да црпи из ове наиве.“⁹ Слави руских икона на ширем европском и америчком тлу допринеле су и велике изложбе организоване у периоду 1929–1932. Њихов подједнак успех у Немачкој, Енглеској и Америци, потврдио је њихов култни статус не само међу стручњацима, већ и код шире публике.¹⁰

Не треба да чуди што је долазак Руса оставио толиког утицаја на српску културу између два рата када се има на уму дуга традиција руско – српских односа. Често се истиче како су односи са Русима међу најдуготрајнијима које је српски народ успоставио у Европи. На Русију се увек гледало као на старијег брата. Велика земља словенског народа православне вере, била је кроз историју посматрана као узданица, избавитељ али и узор како се односити према словенству и према православљу.¹¹ Јаки политички, духовни, друштвени и просветни контакти обележили су блискост двеју држава почев од 10. века када је у Русији прихваћено хришћанство.¹² До правог учвршћивања веза долази у новом веку, када јачају политички и уметнички утицаји посредством српске и руске цркве. Благонаклоност према српском народу испољавала се даривањем књига, одежди и црквених утвари током XVIII века.¹³ Руска уметност пресудно је утицала и

8 Tsakiridou, C. A. (2013) *Icons in Time, Persons in Eternity. Orthodox Theology and the Aesthetics of the Christian Image*, Great Britain: Ashgate, pp. 75–98.

9 Лазарев, В. (2008) *Руски иконопис: од настанка до почетка XVI века*, Београд: Алгоритам: Логос, стр. 7.

10 Исто, стр. 14. Упоредити: Pyatnitsky, Y. Russian icons in European Collections, in: *Selling Russia's Treasures: The Soviet Trade in Nationalized Art 1917–1938.*, eds. Semyonova, N. and Iljine, N. V. (2013), Paris: M. T. Abraham Center for the Visual Arts Foundation, pp. 312–323.

11 Вулетић, В. Увод, у: *Руси и Срби у сусрету*, приредио Вулетић, В. (1995), Нови Сад: Матица српска, стр. 6.

12 Вујовић, Б. Улога руских уметника у развоју ликовне културе у Србији, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењева, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 53.

13 Симић, В. (2018) *Романови и Срби: рецепција слике руских владара у уметности XVIII века*, Нови Сад: Галерија Матице српске: Матица

на развојне токове српског барокног сликарства.¹⁴ Сличне упливе могуће је пратити и у новије доба, нарочито током XIX и у првој половини XX века.

Позни барок, класицизам и други европски стилови задовољавали су потребе националног израза у временима када је српском народу примарни циљ био да своју различитост истакне у односу на Турке, а уједно да истакне своју припадност Европи. По одласку Турака и пребацивању фокуса на Европу почело је све снажније трагање за својом посебношћу у оквиру европске културе, те је потреба за проналажењем националног израза у уметности постајала све већа. Осим тога и након стварања националне државе у XIX веку велики део припадника српског народа остао је и даље да живи у другим земљама. Истицање разлика значило је очување идентитета и сопствене посебности у мултиетничким и мултирелигиозним срединама под страном влашћу. Узори за национални стил све више су тражени у византијској уметности, што у ствари представља један закаснио романтичарски модел, познат у западној Европи која је до тада већ завршавала са трагањем националног израза преко средњовековних узора и готичке уметности. Српски начин суштински се од тога није много разликовао, осим што је готички израз замењен византијским.

Након Првог светског рата и оснивања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно Југославије, највећи део српског народа нашао се у једној држави, али православна вера и византијски израз одвајали су српски народ од друга два – Словенаца и Хрвата. Да ли је то било исправно, није питање којим ћемо се бавити у овој расправи.

Све веће занимање за византијско наслеђе, о чему је већ било речи, подстицало је истраживаче на теренски рад у циљу систематичног проучавања споменика прошлости.¹⁵ Нарочита пажња била је посвећена средњовековним манастирима, који су неретко служили као идеалан узор који је требало следити.¹⁶ Последишно, јављају се све систематичнија

српска, стр. 13 и 15.

14 Давидов, Д. Кијевопечерска лавра и српска црквена уметност у 18. веку, у: *Српско-руски односи од почетка XVIII до краја XX века*, приредио Војводић, М. (2011), Београд: Српска академија наука и уметности, стр. 1–12.

15 Драгојевић, П. (2010) Вредновање старе српске уметности током формирања српске историје уметности, *Зограф* бр. 34, Београд: Институт за историју уметности, стр. 153–163.

16 О зачезима теренских истраживања, описа и систематизацији средњовековних старина у Србији 19. века, опширније у: Попадић, М. Димитрије Аврамовић и идеја „споменика древности” у Србији средином

проучавања средњовековних споменика која су резултирала бројним публикацијама, научним симпозијумима и акцијама служби за заштиту споменика.¹⁷ Све већи број архитеката интересује се за национални стил који се дословно копира или се појединачни мотиви са српских средњовековних споменика користе као цитати који покушавају да се уклопе у модерне архитектонске токове.¹⁸ У то време основано је друштво уметника *Зограф* са циљем да обнови дух, традицију и технику средњовековног фреско-сликарства.¹⁹

Доласком руских стручњака у Србији се повећао број упућених у византијско и средњовековно градитељство, што је уз прецизне научне презентације старог српског неимарства створило услове за његова зрелија градитељска тумачења.²⁰ Примера ради, да би се припремили картони за мозаички украс владарског маузолеја на Опленцу формирана је археолошка експедиција по српским црквама средњег века. Експедицију је предводио 1922. године Сергеј Смирнов, руководилац радова на Опленцу и на Краљевском двору на Дедињу, као архитекта, а као историчар уметности у тој експедицији је учествовао и Н. Л. Окуњев, тада професор факултета у Скопљу.²¹

Покровитељ ових делатности неретко је био сам Краљ Александар I Крађорђевић који је пасионирано прагио и стимулисао градитељску делатност као несебичан донатор. Иако је као носилац унитаристичких тенденција у југословенској заједници преко свог апарата у Министарству грађевина подстицао академски укус, посебно у монументалној архитектури државних здања, интимно се залагао за све-

XIX века, у: *Димитрије Аврамовић: уметник европских оквира и српског контекста*, уредио Борозан, И. (2017), Нови Сад: Галерија Матице српске: Матица српска, стр. 213–227.

17 Кадијевић, А. (1997) *Један век тражења националног стила у српској архитектури: (средина XIX века – средина XX века)*, Београд: Грађевинска књига, стр. 117.

18 О проблему националног и југословенског идентитета у архитектури, опширније у: Ignjatović, A. (2007) *Jugoslovenstvo u arhitekturi 1904–1941*, Београд: Грађевинска књига, стр. 17–41.

19 Опширније у: Јовановић, З. М. (1998) *Друштво уметника Зограф*, Београд: Мрљеш.

20 Кадијевић, А. (1997), нав. дело, стр. 116–117.

21 Јовановић, М. Краљ Александар и руски уметници, *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 93–97. Упоредити: Ђорђевић, И. *Значај Н. Л. Окуњева за српску историју уметности, Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 216.

словенски „правоверан” и наглашено традиционалан карактер српске архитектуре.²² Стари двор на Дедињу управо је пример нечега што доживљавамо као изразито национално у односу на европски Бели двор у непосредној близини. Су-терен Краљевског двора на Дедињу²³ својим стилем највише одаје утицај руских градитеља, што је посебно интересно када се има у виду да је краљ Александар дао руским архитектама Николају Краснову и Виктору Лукомском слободу да обликују простор по својим естетским мерилима и начелима. Они су засведене просторије сутерена обликовали у духу својеврсног омажа својој отаџбини. Тако се у централној просторији осећа готово дослован цитат Престоне дворане Ивана Грозног, најстаријег дела Кремља.²⁴

Као архитекта, Милан Секулић је припадао групи архитеката модерног правца, али је несумњиво припадао оном крилу који је био под утицајем уметничког програма националног стила, што је морало утицати на формирање његовог укуса и склоности ка иконама. Иначе Секулић је био наклоњен колекционарству још од ране младости. У време Првог светског рата сакупљао је документа од историјске вредности, као и археолошки материјал који му је као архитекти био доступан на градилиштима у Београду. У супрузи Пави нашао је подршку и помагача.²⁵ Након Секулићеве смрти, Пава је наставила да се бори за очување колекције коју је заједничким напорима са својим супругом сакупљала током читавог брачног живота. Управо захваљујући напорима Паве Секулић, ова збирка је и данас остала доступна јавности у својој оригиналној форми.

Првобитно су почели да сакупљају дела савремених сликара и сликара 19. века,²⁶ али то није задовољило колекционарске жеље ове породице. Убрзо су се Милан и Пава Секулић определили за иконе што ће бити њихово најтрајније и

22 Кадријевић, А. (1997), нав. дело, стр. 117.

23 Борић, Т. Стварање прошлости: дворски комплекс династије Карађорђевић у светлости обнове средњовековља, у: *Замисаљање прошлости и рецепција средњег века у српској уметности 18–21. века. Византијско наслеђе у српској уметности III* (2016), Београд: Службени гласник, стр. 135–145.

24 Бабац, Д., Борић Т., Црвенковић, Б., Тодоровић, Ј. и Радовановић, А. (2012) *Дворски комплекс на Дедињу*, Београд: Завод за уџбенике, стр. 69.

25 Павловић, А. Историјат збирке, у: *Збирка икона Секулић*, приредила: Филиповић–Бајић, М. (1967), Београд: Завод за заштиту споменика културе, стр. 7–8.

26 Сlike из Збирке икона Секулић настале у 19. и 20. веку пописане су у: Стаменковић, С. (1996) *Уметничка дела у легатима Музеја града Београда*, Београд: Музеј града Београда, стр. 42–43.

најпасионираније опредељење. За само неколико година Секулићеви су прикупили значајну количину икона да су већ 1928. године били позвани да учествују на изложби икона у уметничком павиљону Цвијете Зузорић.²⁷

Прве иконе које су набавили биле су руског порекла. Захваљујући руским избеглицама у Београду тога доба није било тешко доћи до руских икона. У то време се формирају широм Србије продавнице антиквитета, које су значајки водили Руси. Међу њима су били прави познаваоци руских икона, накита, сребрних сасуда, порцелана, стилског намештаја, оружја, оријенталних предмета и сличних скуповених израђевина. Под њиховим непосредним утицајем колекционарство је на тлу Југославије добило посебан замањ у овом раздобљу.²⁸

Томе у прилог иде и податак да је сам зачетак збирке икона Секулић представљала соба уређена у руском стилу. Соба је опремљена тако да подсећа на традиционални руски амбијент. У томе је могуће наслутити одјек истих идеја по којима је настао сутерен Старог двора на Дедињу. Наравно, како је у питању грађански простор, а не краљевски двор ради се о знатно скромнијој и интимнијој форми.

Намештај за ову собу – масивни трпезаријски сто са угаоним клупама, три фотеле и полица, урађен је у пуној храстовини по нацртима самог архитекта Секулића, а израдио га је столар Рогожарски 1923. године.²⁹ У циљу постизања што вернијег утиска, таваница је касетирана масивним храстовим гредама, а стари лустер је замењен великим бакарним полијелејом у истом духу, за који је нацрт урадио архитекта Драгиша Брашован, кум и близак пријатељ породице Секулић.³⁰ Готово целокупни зидови су прекривени густо распоређеним иконама, такође по узору на традиционалне руске амбијенте. У оригиналној поставци, конципираној по замисли Секулићевих, иконе су биле само благо прислањане

27 Исто, стр. 9.

28 Вујовић, Б. нав. дело, стр. 61.

29 Документација Збирке за ликовну и музичку уметност до 1950. године,

30 Милан Секулић и Драгиша Брашован упознали су се у Новом Саду 1919. године. Будући да су делили сличне ставове о архитектури, основали су наредне године приватни биро „Архитект“, чији је суоснивач био и архитекта Михаило Петровић Обућина. На основу поделе дужности, пројектантски део посла припао је Брашовану, а уговорачко-надзорни Секулићу. Међутим, 1925. године, када се Брашован осамосталио, заједничка фирма је престала са радом. Видети: Кадифевић, А. (1990) Живот и дело архитекте Драгише Брашована (1887–1965), *Годишњак града Београда* бр. 37, Београд: Музеј града Београда, стр. 150 и 152.

уза зид, јер је „вешање” ових предмета личне побожности још у старој традицији сматрано недопустивим.³¹ (слика 2)

Слика 2 Оригиналан ентеријер дома Милана и Паве Секулић, руска соба (Музеј града Београда)

Највећи број икона у овој просторији чине управо руске иконе из 18. и 19. века, али има и српских. Извесне сличности могуће је пронаћи у интимним просторијама последњег руског цара Николаја II и његове породице, у дворцу у Царском Селу крај Санкт Петербурга, чији су зидови били прекривени иконама на сличан начин.

Пава и Милан Секулић су прве руске иконе набавили у антикварници Луњевића, београдског антиквара руског порекла. Прве савете, поуке и препоруке о овом материјалу, колекционари су добили од овог познаваоца. Руске иконе, какве су могле да се набаве код Луњевића, приспеле су у српску средину у неколико наврата. Неке иконе могле су стићи на наш терен и у време руско-српских веза из XVII и XVIII века, али највећи део њих импортован је након октобарске револуције 1918. године, док је мања скупина настала у Југославији.³² Засигурно се зна да је на нашем терену настала икона светог Ђорђа (ЗС 135), у техници уља на дасци, 1923. године, дело Леонида Браиловског, сликара и архитекте, који је напустивши Русију 1917. године, у Београду деловао у периоду 1921–1924. као оснивач сликарнице Народног позоришта.³³ (слика 3)

31 Лазарев, В, нав. дело, стр. 19.

32 Межински, Ј. Дела руских уметника у београдским приватним колекцијама, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 89.

33 Леонид Михалович Браиловски, сликар и архитект, рођен је 1868. године у Харкову. Студирао је на архитектонском одсеку Сликарске академије. По завршетку студија, путовао је кроз Русију и изучавао старо сликарство и архитектуру. Постао је сликар у руским императорским позориштима. Титулу академика архитектуре освојио је 1916. године,

Слика 3 Леонид Брајиловски, *Свети Ђорђе*, 1923. година,
уље на дасци, 35 x 28 x 1 цм, Збирка икона Секулић
(Музеј града Београда)

Иначе, према помало строгој оцени претходних истраживача, ни једно дело руског иконописа из збирке Секулић се не издваја посебно својим квалитетом или значајем. Све иконе ове групе су у том светлу биле процењене као мање – више серијски производи руских провинцијских радионица XVIII и XIX века. Најстарије иконе из ове групе су *Свети Јован Богослов* из XVII века (ЗС 57), *Свети Никола* из XVII века (ЗС 54) и *Свети Илија са житијем* из XVIII века. Поред њих у збирци се налазе не тако ретке иконе Богородице Смоленске, Владимирске и Шујске из XIX века, као и омиљене иконе светог Ђорђа³⁴ (иначе, крсне славе породице Секулић) на коњу које носе типичне одлике руског иконописа XVIII и XIX века.³⁵ (слика 4). Подстакнути руским иконама,

као један од пет водећих позоришних декоратера у Русији. Његова дела чувају се у музејима читаве Европе, а многа су публикована у научним и археолошким ревијама, претежно из области историјског сликарства. Погинуо је у Риму 1937. године. Извор: Милановић, О. Допринос руских уметника развоју сценографије у Срба, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М., и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 92–93. и: Арсењев, А. Биографски именик руских емиграната, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 235.

34 Бајић-Филиповић, М. Предговор, у: *Збирка икона Секулић*, приредила: Филиповић-Бајић, М. (1967), Београд: Завод за заштиту споменика културе, стр. 18.

35 О иконографији и стилским особеностима руских икона 18. и 19. века, опширније у: Красилин, М. *Руска икона XVIII – почетка XX века*, у: *Историја иконописа од VI до XX века*, извори, традиције, савременост,

до којих није увек било лако доћи, Секулићеви су се убрзо преоријентисали на иконе са простора Балкана, које су им биле доступније. У периоду од четрдесетак година, њихова колекција се повећала са 32 руске на укупно 165 икона, међу којима се налазе и изузетна остварења настала на Балкану од краја XIV до XIX века.

Слика 4 Непознати аутор, *Свети Ђорђе*, 19. век, темпера на дасци, 38 x 30,5 x 2,2 цм, Збирка икона Секулић (Музеј града Београда)

Сакупљање руских икона за Секулиће је био почетак једне велике колекционарске страсти, која је, не само квантитативно, већ и квалитативно усмерила даљи развој збирке. У клими општег занимања за византијско наслеђе и оживљавања националног стила у архитектури, може се претпоставити да су Секулићима управо руске иконе пружиле подстрек за прикупљање домаћих икона са ширег подручја Балкана. На тај начин, тежња ка обнови националног, присутна у званичној култури међуратне Југославије, нашла је одраз и у колекционарству. Обогаћено српско грађанство између два рата свој приватни укус градило је по узору на опште трендове у држави. Присуство руских емиграната, као и све веће интересовање за руске иконе, које се „поново” откривају у то време, утицало је и на формирање Збирке икона Секулић, где је највећи траг оставило на уређење *собе у руском стилу*.

ЛИТЕРАТУРА:

Монографије:

- Кадијевић, А. (1997) *Један век тражења националног стила у српској архитектури: (средина века XIX – средина XX века)*, Београд: Грађевинска књига.
- Бабац, Д., Борић, Т., Црвенковић, Б., Тодоровић, Ј. и Радовановић, А. (2012) *Дворски комплекс на Дедињу*, Београд: Завод за уцбенике.
- Ignjatović, A. (2007) *Jugoslovenstvo u arhitekturi 1904–1941*, Beograd: Građevinska knjiga.
- Јовановић, З. М. (1998) *Друштво уметника Зограф*, Београд: Мрљеш.
- Јовановић, М. (2012) *Срби и Руси: 12– 21. век: историја односа*, Београд: Народна библиотека Србије.
- Лазарев, В. (2008) *Руски иконопис: од настанка до почетка XVI века*, Београд: Алгоритам: Логос.
- Симић, В. (2018) *Романови и Срби: рецепција слике руских владара у уметности XVIII века* Нови Сад: Галерија Матице српске: Матица српска.
- Стаменковић, С. (1996) *Уметничка дела у легатима Музеја града Београда*, Београд: Музеј града Београда.
- Тодоровић, Ј. (2014) *Каталог државне уметничке колекције Дворског комплекса. I, Европска уметност*, Нови Сад: Платонеум.
- Tsakiridou, C. A. (2013) *Icons in Time, Persons in Eternity. Orthodox Theology and the Aesthetics of the Christian Image*, Great Britain: Ashgate.
- Периодика:*
- Драгојевић, П. (2010) Вредновање старе српске уметности током формирања српске историје уметности, *Зограф* бр. 34, Београд: Институт за историју уметности, стр. 153–163.
- Кадијевић, А. (1990) Живот и дело архитектке Драгине Брашована (1887–1965), *Годишњак града Београда*, бр. 37, Београд: Музеј града Београда, стр. 141–173.
- Кадијевић, А. (2002–2003) Улога руских емиграната у београдској архитектури између два светска рата, *Годишњак града Београда*, бр. 49–50, Београд: Музеј града Београда, стр. 131–142.
- Ignjatović, A. Razlika u funkciji sličnosti: arhitektura ruskih emigranata u Srbiji između dva svetska rata i konstrukcija srpskog nacionalnog identiteta, u: *Tokovi istorije* 1 (2011), стр. 63–75.

Мијајловић, М. (2002–2003) Историјат и структура Музеја града Београда (2), *Годишњак града Београда*, бр. 49–50, Београд: Музеј града Београда, стр. 403–427.

Зборници:

Арсењев, А. Биографски именик руских емиграната, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 225–326.

Бајић-Филиповић, М. Предговор, у: *Збирка икона Секулић*, приредила: Филиповић-Бајић, М. (1967), Београд: Завод за заштиту споменика културе, стр. 11–19.

Борић, Т. Стварање прошлости: дворски комплекс династије Карађорђевић у светлости обнове средњовековља, у: *Замисљање прошлости и рецепција средњег века у српској уметности 18–21. века. Византијско наслеђе у српској уметности III*, уредили: Мереник, Ј., Симић, В. и Борозан, И. (2016), Београд: Службени гласник, стр. 135–145.

Борозан, И. Уметничка прерада средњовековне историје и репрезентативна култура српске/југословенске монархије у првој половини XX века, у: *Замисљање прошлости и рецепција средњег века у српској уметности 18–21. века. Византијско наслеђе у српској уметности III*, уредили Мереник, Ј., Симић, В. и Борозан, И. (2016), Београд: Службени гласник, стр. 119–133.

Вујовић, Б. Улога руских уметника у развоју ликовне културе у Србији, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 53–63.

Вулетић, В. Увод, у: *Руси и Срби у сусрету*, приредио Вулетић, В. (1995), Нови Сад: Матица српска, стр. 5–15.

Давидов, Д. Кијевопечерска лавра и српска црквена уметност у 18. веку, у: *Српско-руски односи од почетка XVIII до краја XX века*, приредио Војводић, М. (2011), Београд: Српска академија наука и уметности, стр. 1–12.

Dautović, V. Svet ličnih predmeta i privatni prostor Pavla Beljanskog, u: *Memorijal Pavla Beljanskog*, priredila Jovanov, J. (2013), Novi Sad: Spomen-zbirka Pavla Beljanskog, str. 91–113.

Ђорђевић, И. Значај Н. Ј. Окуњева за српску историју уметности, *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 213–219.

Јовановић, М. Краљ Александар и руски уметници, *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М.,

Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 93–97.

Кадијевић, А. Изложбе руских архитеката у Београду између два светска рата, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 293–301.

Красилин, М. Руска икона XVIII - почетка XX века, у: *Историја иконописа од VI до XX века. Извори, традиције, савременост*. Приређивач српског издања Џомић, В. (2007), Подгорица: Октоих, стр. 209–230.

Межински, Ј. Дела руских уметника у београдским приватним колекцијама, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 84–91.

Милановић, О. Допринос руских уметника развоју сценографије у Срба, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том II, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 92–105.

Павловић, А. Историјат збирке, у: *Збирка икона Секулић*, приредила: Филиповић–Бајић, М. (1967), Београд: Завод за заштиту споменика културе, стр. 7–10.

Попадић, М. Димитрије Аврамовић и идеја „споменика древности“ у Србији средином XIX века, у: Димитрије Аврамовић: уметник европских оквира и српског контекста, уредио Борозан И. (2017), Нови Сад: Галерија Матице српске: Матица српска, стр. 213–227.

Ryatnitsky, Y. Russian icons in European Collections, in: *Selling Russia's Treasures: The Soviet Trade in Nationalized Art 1917–1938*. eds. Semyonova N. and Пјине N. V. (2013), Paris: M. T. Abraham Center for the Visual Arts Foundation, pp. 312–323.

Радић, Р. Георгије Острогорски и српска византологија, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, Том I, приредили Сибиновић, М., Межински, М. и Арсењев, А. (1994), Београд: Филолошки факултет, Катедра за славистику и Центар за научни рад, стр. 147–153.

Извори:

Документација Збирке за ликовну и музичку културу до 1950. године, Музеј града Београда.

Nikola Piperski and Isidora Savić
University in Belgrade, Faculty of Philology –
Department for Art History, Belgrade

RUSSIAN STYLE ROOM

INFLUENCE OF THE RUSSIAN IMMIGRANT CULTURE ON THE FORMATION OF THE SEKULIĆ COLLECTION OF ICONS

Abstract

This paper was composed as an attempt to uncover the influence of the Russian immigrants, known as reliable connoisseurs of antiques, on the formation of the Sekulić Collection of Icons. This collection represents one of the most significant collections of icons in Belgrade. The icons, among other pieces of art, were collected by the architect Milan Sekulić and his wife Pava over 40 years. Art collecting is a phenomenon that was significantly developed under the influence of the Russian immigrants, but this topic was never fully researched. The practice of art collecting is always a reflection of a general taste of the society. The aim to analyse the unpublished material from the Collection of Fine Arts and Music before 1950 of the Belgrade City Museum will shed some light on the influence of Russian immigrants on the formation of public and private tastes in arts and culture in Yugoslavia, between WW1 and WW2, which also affected their preparation and presentation in the Sekulić family residence. The revival of national thought caused the Byzantine art to become the appropriate expression of the Serbian ethnicity roots, thus functioning as a medium of a collective self-representation in the period between the two global wars. Serbian culture owes a significant part of this process to Russian culture. Due to this influence, Milan Sekulić decorated one of the main chambers in his residence following traditional Russian interior design and adorning it mainly with Russian icons dating from the 18th and 19th centuries that evoked the spirit of the Russian culture.

Key words: *Russian immigrants, inter-war period in Yugoslavia, Sekulić icon collection, Russian icons*